

Stjepan Zimmermann, *Znanje i vjera. Studije i rasprave*,
Glas Koncila,
Zagreb, 2015., 342. stranice

Posljednja knjiga u vrijednom nizu biblioteke Hrvatska katolička baština 20. stoljeća posvećena je filozofu i svećeniku Stjepanu Zimmermannu. U dosadašnjih 28 svezaka ove biblioteke urednik Vladimir Lončarević zajedno sa svojim suradnicima odabrao je i nekoliko katoličkih intelektualca, a koji su se djelomično, pretežito ili, kao u Zimmermannovu slučaju, gotovo isključivo, bavili filozofijom. Možemo istaknuti da je u ovome nizu objavljen dio stvaralaštva Drage Čepulića (sv. 3), Đure Arnolda (sv. 7) te Hijacinta Boškovića (sv. 19). Nadati se da će se ovaj niz i dalje nastaviti.

Što se tiče same knjige koju ovdje prikazujemo, ona je priređena već po ustaljenom redu. Naime, odabrani priređivač knjige odgovoran je za odabir građe osobe čije se stvaralaštvo prikazuje, kao i za uvodnu studiju koja je ujedno i kratki uvod u život i djelo odabranog autora. U našem slučaju taj zadatak odradio je dr. Danijel Miščin koji je u uvodnoj studiji načinio skicu za Zimmermannov biografski portret koristeći se već objavljenom literaturom. Prikazujući Zimmermannove osnovne biobibliografske podatke, upoznao nas je s tijekom privatnog i intelektualnog života ovoga zaslužnoga hrvatskog filozofa. Istaknuo je njegovo poslijediplomsko školovanje na rimskoj Gregorijani gdje je 1910. doktorirao filozofiju, da bi već od sljedeće godine počeo predavati kao profesor na Nadbiskupskoj gimnaziji u Zagrebu. Tijekom rada u gimnaziji Zimmermann je pripremio i habilitaciju 1918. godine pod naslovom *Opća noetika* koja je, kako se pokazalo, odredila i smjer njegova daljnjeg bavljenja spoznajnom filozofijom. Nakon habilitacije započeo je karijeru sveučilišnog profesora filozofije na Bogoslovnom fakultetu u Zagrebu gdje će, intenzivno istražujući, objavljujući i predajući studentima niz predmeta, ostati sve do listopada 1946. godine kada su ga, nakon pada Nezavisne Države Hrvatske, komunističke vlasti posve neopravdano i prisilno umirovile.

Paralelno sa Zimmermannovim životom sveučilišnog profesora, tekla je i njegova intenzivna znanstvena karijera koju je dr. Miščin potpuno ispravno u jednom podnaslovu sažeo riječima “neoskolastik s vlastoručnim potpisom”. Prikazujući njegovu filozofsku poziciju priređivač je istaknuo kako je Zimmermann u svom neoskolastičkom pristupu filozofiji općenito bio ne samo sljedbenik filozofije sv. Tome Akvinskog i ostalih autoriteta, već njihov aktivni sugovornik, osobito jer je bio svjestan kako je potreban sasvim specifičan intelektualni i filozofski napor da bi se bilo sadržaj bilo pojmovi iz filozofije velikoga Akvinca prilagodili i promislili u kontekstu prve polovice 20. stoljeća. Osim pozicije sugovornika, dr. Miščin ističe da je jedan od bitnijih Zimmermannovih motiva bavljenja filozofijom sažet u stavu da je svrha filozofije život. To je osobito vidljivo već iz naslova Zimmermannovih djela koja je objavio od 1938. do 1945. godine (*Religija i život*, 1938.; *Filozofija života*, 1941.; *Smisao života*, 1944.; *Putem života. Autoergografija*, 1945.)

Nakon dolaska Komunističke partije Jugoslavije na vlast, u svibnju 1945. godine, Zimmermann ne samo da nije objavio niti jedan filozofski rad, nego je i prisilno umirovljen 1946. godine. Međutim, to ga nije spriječilo da se i dalje intenzivno bavi istraživanjem filozofije. Kao što je vidljivo iz prethodno nabrojanih naslova, u razdoblju od 1938. do 1945. godine Zimmermann sve više promišlja o problematici susreta filozofije i konkretnog života, a što ga je neminovno dovelo do susreta s egzistencijalizmom. Tu problematiku dr. Miščin promatra u svojoj uvodnoj studiji u podnaslovu *Zimmermannov ‘programatski’ susret s Kierkegaardom u knjizi o Jaspersu*. Tu se ističe Zimmermannov filozofski susret ne samo s Kierkegaardom, već i Friedrichom Nietzscheom kao filozofima koji su svojom mišlju utjecali na veliko djelo Karla Jaspersa. Tim više potrebno je objaviti Zimmermannove rukopise nakon 1945. godine, bez kojih nema uvida, barem ne općeg, u njegovo cjelokupno filozofsko stvaralaštvo.

U posljednjem dijelu svoje uvodne studije, autor ističe nekoliko Zimmermannovih glavnih stajališta. Naime, cjelokupno filozofsko stvaranje toga plodnoga hrvatskog filozofa dijalog je sa skepticizmom njegova vremena koje je odbijalo svaku metafizičku spoznaju, a od Kanta pa nadalje čak i njezinu mogućnost. Njegov ogroman intelektualni napor stvorio je jedinstven opus u povijesti hrvatske filozofije koji nije samo činjenica koju je potrebno uvažiti, nego nas tjera na promišljanje cjelokupne povijesti filo-

zofije pod vidom pitanja o granicama i mogućnostima čovjekove spoznaje. Kruna čovjekove spoznajne sposobnosti jest “afirmacija mogućnosti objektivne spoznaje Boga”.

Na koncu je dr. Miščin istaknuo i dva važna zaključka: metafizičke implikacije pitanja o Bogu, okrunjena u pitanju o granicama i mogućnosti sposobnosti da istinito sudimo, postaju središnjim pitanjem Zimmermannova filozofskog sustava; drugi je zaključak što je Zimmermann svojom obranom spoznajne mogućnosti omogućio Boga u obzoru metafizike. To je ujedno i ishodište njegova aristotelovsko-tomističkog puta kojim je hodio u svom dugogodišnjem i plodnom istraživanju povijesti filozofije.

Nakon uvodne studije priređivač je donio i sedam filozofskih tekstova Stjepana Zimmermanna koje je objavio u rasponu od 1918. do 1943. godine. Njihovi naslovi, koje ćemo sada navesti, prate razvoj Zimmermannove misli kako nas je u nju priređivač ove knjige i uveo: *Imamo li sposobnost da istinito sudimo?*; *Spoznajna istine*; *Nauka o spoznaji*; *Znanje i vjera u Kantovoj filozofiji*; *Znanstvena vrijednost metafizičke spoznaje*; *Od svijeta k Bogu*; *Od svijeta k Bogu. Zakonski i svršni red u svijetu dokazuje da postoji zakonodavni i svrhodavni uzrok: Bog*.

Moramo pohvaliti priređivača jer je odabrao tekstove koji svojim sadržajem odlično prikazuju razvoj cjelokupne Zimmermannove filozofije u njegovu intenzivnom, desetljetnom bavljenju ovom složenom filozofskom problematikom. Postavljanje pitanja o sposobnosti za istinit sud i pozitivan odgovor na njega dovodi ga do toga da se spusti na teren samog pitanja o sadržaju spoznaje, tj. o samoj istini. Taj pristup zahtijeva sustavnu i preciznu terminologiju, te stoga nije čudno što se sposobnost za sud i pitanje o istini uobličuju u znanost o spoznaji. Dopršivši svoj “sustav”, Zimmermann se upušta u kritiku i promišljanje odnosa znanja i vjere u Kantovoj filozofiji što mu omogućuje da u obzorju neoskolastike odredi i vrijednost metafizičke spoznaje. Utvrdivši svoju filozofsku zgradu, teorijski njezin okvir, Zimmermann prelazi na središnji dio promišljajući u obzoru spoznajne filozofije mogućnost dokazivanja postojanja Boga. Dokaz o postojanju Boga temeljeni je Zimmermannov filozofski poticaj koji svoje utemeljenje ima u osobnom egzistencijalnom stavu izraženom na samome početku njegove odluke da se bavi proučavanjem filozofije: “Ili ću se staviti u službu Crkve, ako se uvjerim, da su filozofijski njezini osnovi održivi, ili ću u protivnom slučaju posvetiti život suzbijanju kršćanstva.” Budući da nam je njegov filozof-

ski opus poznat, jasno je da se Zimmermann osobno uvjerio u ispravnost i istinitost filozofije koju je cijeli život zastupao. Time je Zimmermannov sustav zaokružen, kao i pregled njegova stvaranja kako nam je predstavljen u ovoj knjizi.

Iako se knjizi s formalne strane nema ništa prigovoriti jer su i tekstovi koje je priređivač odabrao relevantni, kao i uvodna studija koja nas lako i sigurno uvodi u tekstove koje ćemo čitati, smatramo kako je potrebno ipak istaknuti nekoliko načelnih zamjerki. Ponajprije, cijela ideja koja je pokrenula ovu vrijednu biblioteku sastojala se u nastojanju da se iz zaborava istragne mnoštvo zaslužnih i tijekom vremena zaboravljenih hrvatskih katoličkih intelektualaca 20. stoljeća. Taj zadatak ova biblioteka svakako ispunjava, međutim, teško bismo mogli Stjepana Zimmermanna smjestiti u okvir zaboravljenih ili zanemarenih intelektualaca. Štoviše, Zimmermann je jedan od naših najistraživanijih modernih neoskolastičnih filozofa, o kojem su do danas napisane mnoge studije, kojemu je popisana sva objavljena i neobjavljena bibliografska građa te kojega se sustavno istražuje. S druge strane, točno je da je većina tekstova i knjiga koje je Zimmermann napisao nakon 1945. još u rukopisu te je prava šteta što su ti rukopisi i dalje neobjavljeni. Tu problematiziramo i pitanje članaka koje je priređivač za objavu u ovoj knjizi odabrao. Kao što smo već istaknuli, sa sadržajne strane tekstovima nema prigovora i oni zaista reprezentiraju dio Zimmermannove misli na relevantan način. Ipak, potrebno je istaknuti da od sedam tu objavljenih članaka čak njih šest Zimmermann je objavio u *Bogoslovskoj smotri*, a kako to priređivač korektno i korisno navodi na kraju svakoga članka, te su kao takvi već dostupni u PDF formatu na internetu (HRČAK). Upravo zbog toga smatramo kako bi puno korisnije bilo da je priređivač upozorio zainteresirane čitatelje na ovaj besplatni i svima dostupni izvor koji sadržava sve Zimmermannove članke objavljene u tom časopisu od kojih su mnogi zapravo početci istraživanja koja će kasnije postati glasovite knjige (npr. *Kant i neoskolastika*), te da su u knjizi umjesto njih objavljeni neki puno manje dostupni Zimmermannovi radovi.

Ipak, bez obzira na prigovor, ova knjiga vrijedan je doprinos ne samo hrvatskoj katoličkoj baštini 20. stoljeća, već i istraživanju povijesti hrvatske filozofije, kao i hrvatskoj kulturi općenito.

Ivan Macut